

Anjou Hedvig (1374-1399) - Jadwiga Andegaweńska néven lengyel király (1384-1399)

Anjou Hedvig hercegnő 1374. február 18-án született Budán I. (Nagy) Lajos (1326–1382) magyar és később lengyel király negyedik, egyben legifjabb leányaként. A magyarországi Hedvig és lengyelországi Hedvig (Jadwiga Andegaweńska) néven ismert királylány apja 1382-es halálát követően Lengyelország királya lett.

Hedviget eredetileg az ausztriai Vilmos herceghez (1370 körül–1406) kívánták férjhez adni. Az eljegyzés szertartását a négyéves Hedvig és a nyolcéves Vilmos között Demeter bíboros, esztergomi érsek végezte. Nagy Lajos Vilmostal együtt magyar uralkodónak szánta leányát, de a király halála után az özvegy Erzsébet királyné és a nemesek az idősebb leányt, Máriát (1371–1395) ültették a magyar trónra. A lengyel rendek Nagy Lajos halála után félték, ha Mária ül mindkét ország trónján, akkor apjához hasonlóan Magyarországon lesz az udavartartása, ezért esett a választásuk Hedvigre.

A királylány 1384 őszén érkezett Krakkóba. Személyiségét így jellemezték: „Fiatalkora ellenére megfontoltságról és érettségről tett tanubizonyosságot, bármit mondott vagy tett, az korának komolyságát mutatta.” Október 15-én, védőszentjének, Sziléziai Szent Hedvignek ünnepén koronázta meg Bodzeta gnienzi érsek.

A lengyelek, akik Hedviget királynőjükké tették, Vilmost nem akarták trónra ültetni. Helyette Jagelló (Jogaila) litván fejedelmet választották. Főként azért, mert ígéretet tett arra, hogy vele együtt népe is felveszi a keresztiséget, országa unióra lép Lengyelországgal. Jagelló 1386 februárjában testvéreivel és kíséretével együtt megkeresztelkedett Krakkóban. Az ifjú királynő IX. Bonifác pápa jóváhagyásával a Wawel katedrálisában visszavonta Vilmosnak tett ígéretét. Február 18-án kötött házasságot Jagellóval, akit március 4-én lengyel királlyá koronáztak II. Ulászló néven. Az általuk alapított Jagelló-dinasztia Lengyelországban egyenes ágon 1572-ig, leányágon 1668-ig uralkodott. A házasság és az azt követő unió megváltoztatta az egész közép- és kelet-európai hatalmi egyensúlyt.

Hedvig és férje társuralkodók voltak, noha Ulászló a felesége jogán (*iure uxoris*) lett Lengyelország királya. Két udvart és két kancelláriát tartottak fenn, a királynő hivatala elsősorban az adományok intézésével foglalkozott. A királynő 1397-ben kollégiumot alapított litván teológusok számára Prágában. Hedvig költségén épült a Boldogságos Szűz Mária-templom, támogatta a Szent Benedek-rend megtelepedését a ma krakkói Kleparzban. A Wawel-székesegyházban ő készítette a Nagyboldogasszony oltárt, felkarolta a Szentírás és az egyházatyák műveinek lengyelre fordításának ügyét.

Hedvig kórházakat alapított és támogatott, melyek menedéket nyújtottak a betegeknek, az öregeknek és a nincsteleneknek. Hozzájárult két városi kórház alapításához Sączban és Bieczben, valamint anyagi segítséget nyújtott a sandomierzi kolostori kórháznak is. Legszívesebben a kereszt előtt imádkozott, sok álmatlan éjszakát töltött a Wawel fekete feszülete előtt. „Fac quod vides” – hallotta Jézustól, vagyis: „Tedd, amit látsz!”

A krakkói egyetem alapításához már Nagy Kázmér is engedélyért folyamodott V. Orbán pápához 1363-ban. A tudományos képzés akkor három karon indult el: a szabad művészetek, az orvostudomány és három tanszékkel a kánonjog. A negyedik, a teológiai fakultás megszervezéséhez nem kapott hozzájárulást. Nagy Lajos korára már csak a káptalani iskola működött, de Hedvig jóvoltából 1390-től újraindulhatott a szabad művészetek kara. A királynő Piotr Wysz Radoliński krakkói püspök, udvari kancellár segítségével Garbaryba hívta a karmelitákat, valamint a reguláris kanonokokat a kazimierzi Corpus Christi-templomba (Bazylika Bożego Ciała). E feltételek mellett 1397-ben IX. Bonifác pápa végre kész volt engedélyt adni a krakkói teológiai fakultás megindítására. Az intézmény jogállását tekintve királyi fenntartású, de állami egyetemenként indult. Az uralkodó tizenegy magiszter (*mester szintű képzés*) ellátásának költségeit vállalta, évi 340 ezüstmárka értékben. Az első rektor Stanisław ze Skarbimierza lett.

A királynő a végrendeletében hatalmas vagyont (tíz kg aranyat, személyes ékszereket, bútorokat) hagyott az egyetemre, aminek köszönhetően az 1400-ban újraindította tevékenységét. A megújult egyetem Lengyelország szellemi kultúrájának emelését szolgálta, a humanista gondolkodás központjává lett.

A 15. században az egyetem már egész Európából vonzotta a diákokat, minden évben mintegy kétszáz új diák iratkozott be. A lengyelek mellett ruszinok, litvánok, magyarok, németek, csehek, svájciak, angolok, hollandok, franciák, spanyolok, olaszok, sőt tatárok is tanultak Krakkóban.

A királynő huszonötévesen hunyt el gyermekági lázban 1399. július 17-én, négy nappal újszülött leánya, Erzsébet Bonifácia után. Velük együtt kihalt az Anjou-ház magyar királyi ága. A Wawel-katedrálisban temették el. A templom déli hajójában látható fehér szarkofágját Antoni Madeyski készítette carrarai márványból 1902-ben Karol Lanckoroński arisztokrata megbízásából. A waweli Szent Kereszt-szárnyasoltár elpusztult, de egy 1670-es leírásból tudjuk, hogy az oltárszekrény külső oldalán Sziléziai Szent Hedvig, Boldog Kinga, Szent Brigitta és Boldog Hedvig alakja volt látható. Az aláírás így szólt: „Boldog Hedvig királynő, Jagelló Ulászló hitvese, meghalt 1399-ben.”

Anjou Hedvig a lengyel történelmi hagyományban kiemelkedő helyet foglal el, mint az egyetlen női király (*Hedvig Rex Poloniae*). Jó szolgálatot tett annak az országnak, amely nem volt a sajátja, bár apja és anyja révén rokonságban állt a lengyel Piast-uralkodóházzal. Alakját évszázadokon át tisztelték. Halála után negyedszázaddal már kezdeményezték boldoggá avatását, de végül is II. János Pál pápa 1979-ben tett krakkói látogatása alkalmával avatta Hedviget boldoggá, majd 1997-ben pedig szentté.

A szentté avatási szertartáson e szavakkal imádkozott:

„Sokat vártál Hedvig, erre az ünnepi napra. Majdnem hatszáz év múlt el haláloed óta, mely fiatalon ért. Az egész nemzet szeretete övezett téged, aki a jagellói idők kezdetén állsz, te, az uralkodóház alapítója, te a Jagelló Egyetem megújítója. Sokat vártál szentté avatásod napjára, arra a napra, amikor az egyház ünnepélyesen kinyilvánítja, hogy az ő hagyományos méretében szent patrónája vagy Lengyelországnak. Annak a Lengyelországnak, mely közreműködésed által Litvániával és Ruténfölddel egyesült, így Magyarországon kívül, e három nemzet köztársaságának is védőszentje vagy...”

Hedviget többek között Budán, a várfal tövében Jagelló Ulászlóval együtt örökítette meg a litván művész, Daliutė Ona Matulaitė.

Szent Hedvig 2006 óta a Dunakanyar védőszentje, emléknepje július 18. Lengyelország szerte számos iskola, utca viseli a nevét.

Vörösmarty Mihály 1829-ben a *Hedvig* című költeményében foglalta versbe a királynő legendáját:

„Gábor angyal látva, hallva mindent,
Amit angyal hallhat, emberek nem,
Új örömmel, új reménnyel indult,
S nagy Lajosnak várlakába szállott.
S ím király leánya Hedvig ott ült
Ifjusága hajnalköntösében,
S rózsafelhők arci, szép hajának
Gyenge fodra barna köd valának,
S minden, ami kellem és gyönyör van,
Harcban állott természetén, vonásin;
S a szemérem diadalma rajtok
Mint királyné ünnepelt szelíden.”

Források:

Marta Kwaśnicka, *Hedvig. A waweli királynő*, Göd, 2018, Rézbong Kiadó, Felczak-könyvek sorozat
<https://mult-kor.hu/hazassagaval-egyesitette-lengyelorszagot-es-litvaniat-nagy-lajos-lanya-hedvig-20190717>
<https://felvidek.ma/2022/07/anjou-hedvig-aki-megvaltoztatta-kelet-europa-arculatat/>
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/hedvig-jadwiga-anjou-75CE0/>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Ruszinok>

<https://szenthedvig.hu/Nevadonkrol>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Lengyelorsz%C3%A1g_uralkod%C3%B3inak_list%C3%A1ja

https://hu.wikipedia.org/wiki/Jagell%C3%B3_Egyetem

https://hu.wikipedia.org/wiki/II._Ul%C3%A1szl%C3%B3_lengyel_kir%C3%A1ly

[https://lv.wikipedia.org/wiki/Jadviga_\(Polijas_valdniece\)](https://lv.wikipedia.org/wiki/Jadviga_(Polijas_valdniece))

<https://archive.org/details/lithuaniaascendi0000rowe/page/n9/mode/2up>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Anjou-h%C3%A1z_\(Capeting\)#Magyar_kir%C3%A1lyi_%C3%A1g](https://hu.wikipedia.org/wiki/Anjou-h%C3%A1z_(Capeting)#Magyar_kir%C3%A1lyi_%C3%A1g)

https://hu.wikipedia.org/wiki/Jagell%C3%B3_Erzs%C3%A9bet_Bonif%C3%A1cia_lengyel_kir%C3%A1lyi_hercegn%C5%91

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/vorosmarty-mihaly-6EBD/kisebb-koltemenyek-1818-1833-6EC2/hedvig-72F5/>